

УДК 336.722.1

JEL classification:D120

Олег ОДІНЦОВ

д.е.н., проф.

Черкаський державний технологічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0002-3308-3389>

Владислав ОГОРОДНІКОВ

аспірант

Черкаський державний технологічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-0766-9545>

Владислав СКОРИНА

аспірант

Черкаський державний технологічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0006-2170-9555>

ЗАОЩАДЖЕННЯ НАСЕЛЕННЯ ЯК ДЖЕРЕЛО ІНВЕСТИЦІЙНИХ РЕСУРСІВ

***Анотація:** У статті досліджено економічну сутність заощаджень та обґрунтовано необхідність використання заощаджень населення в інвестуванні реального сектору економіки країни. Виступаючи основним джерелом інвестиційної діяльності, заощадження населення як складова інституційної структури суспільного виробництва займає важливе місце в інвестиційному розвитку економіки країни. Рівнем реалізації інвестиційної діяльності визначається успішне економічне зростання в країні. У зв'язку з цим виникає необхідність у вивченні економічної сутності заощаджень та пошуку можливих шляхів залучення їх в реальний сектор економіки країни. Проведено детальний аналіз становлення теорії заощаджень у світовому науковому просторі. Визначено вклад у розвиток теорії заощаджень таких науковців, як А. Сміт, Т. Мальтус, Дж. Мілль, Д. Робертсон, А. Маршалл, Дж.М. Кейнс, Р. Харрод, С. Кузнець, М. Фрідман. Розглянуто сутність двох основних моделей заощаджень – класичної та кейнсіанської. Доведено, що відповідно до класичної моделі обсяг заощаджень залежать від ціни грошових коштів на фінансових ринках, тобто від відсоткової ставки. Кейнсіанська модель доводить, що обсяг заощаджень населення залежить від розміру доходів домогосподарства. Висвітлено досвід обстеження*

домогосподарств Німеччини, Італії та Словаччини щодо визначення механізму формування заощаджень населення, за результатами яких встановлено високий прямий вплив факторів невизначеності будь-якої природи (економічна, безпекова тощо) на зростання обсягів заощаджень домогосподарств як певного інструменту страхування населення. Виявлено, що заощадження населення є сумою коштів, які не використовуються на поточне споживання, а спрямовується для задоволення потреб у майбутньому та можуть бути відображені в умовних трьох сферах: заощадження в економіці; заощадження на майбутні потреби; заощадження у вигляді нагромадження активів. Встановлено, що чим більший інтерес має населення до заощадження коштів, тим більше інвестиційних ресурсів може бути вкладено в реальний сектор економіки. Доведено доцільність подальшого диференційованого розвитку фінансового ринку країни, що дозволить перетворювати заощадження населення в інвестиції та спрямовувати ці ресурси на відновлення економіки країни.

Ключові слова: теорія, заощадження, заощадження населення, інвестиційні ресурси, економічне зростання, багатство, держава, валовий внутрішній продукт.

Oleg ODINTSOV

Doctor of Economics, professor
Cherkasy State Technological University

Vladislav OHORODNIKOV

postgraduate student
Cherkasy State Technological University

Vladislav SKORYNA

postgraduate student
Cherkasy State Technological University

POPULATION SAVINGS AS A SOURCE OF INVESTMENT RESOURCES

Abstract: *The article investigates the economic essence of savings and substantiates the necessity of using population savings in investing in the real sector of the country's economy. As the main source of investment activity, population savings, as a component of the institutional structure of social production, occupies an important place in the investment development of the country's economy. The level of investment activity implementation determines successful economic growth in the country. Therefore, there is a need to study the economic essence of savings and search for*

possible ways to attract them to the real sector of the country's economy. A detailed analysis of the formation of the theory of savings in the world scientific space has been carried out. The contribution to the development of the savings theory by such scientists as A. Smith, T. Malthus, J. Mill, D. Robertson, A. Marshall, J.M. Keynes, R. Harrod, S. Kuznets, and M. Friedman is determined. The essence of the two main savings models, classical and Keynesian, is considered. It is proven that according to the classical model, the volume of savings depends on the price of money on financial markets, i.e., on the interest rate. The Keynesian model substantiates that the amount of savings of the population depends on the size of household income. The experience of a survey of households in Germany, Italy and Slovakia to determine the mechanism for the formation of savings of the population, the results of which established a high direct influence of uncertainty factors of any nature (economic, safe, etc.) on the growth of household savings as a certain instrument of population insurance, is highlighted. It is revealed that population savings are the sum of funds that are not used for current consumption but are directed towards satisfying future needs and can be reflected in three conditional areas: savings in the economy, savings for future needs, and savings in the form of asset accumulation. It is established that the more interest the population has in saving funds, the more investment resources can be invested in the real sector of the economy. The expediency of further differentiated development of the country's financial market is proved, which will make it possible to turn the savings of the population into investments and direct these resources to the restoration of the country's economy.

Key words: *theory, savings, population savings, investment resources, economic growth, wealth, state, gross domestic product.*

Постановка проблеми. Сьогодні під час продовження строку дії воєнного стану та загальної мобілізації в Україні надзвичайно важко утримувати національну економіку в стабільному стані. Тому перед українським урядом стоїть стратегічне завдання втримати економіку на плаву та поступово відновити економічне зростання. Одним з напрямів досягнення даної мети є залучення валових заощаджень в реальний сектор економіки. Кошти, які залишаються у населення після необхідних витрат на поточне споживання, можуть бути направлені на кількісне й якісне оновлення фізично і морально застарілих або зруйнованих виробничих фондів. Національні заощадження (частина особистих та бізнесових доходів), що є нагромадженням коштів малих й середніх вкладників потрібно перетворювати в інвестиції та заохочувати у виробничий процес задля стабілізації економіки.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вивченням проблем заощаджень населення та їх ролі як інвестиційного ресурсу займалися зарубіжні дослідники: Бру С.Л., Грегори Менк'ю Н., Домар О., Канеман Д., Кейнс Дж.М., Кузнець С., Леонтьєв В.,

Макконнелл К.Р., Мальтус Т., Маршалл А., Міллер Дж., Модільяні Ф., Робертсон Д., Семюельсон П., Солоу Р., Фішер І., Фрідман М., Харрод Р., Шумпетер Й. та ін.

Істотний внесок у дослідження проблем перетворення заощаджень населення в інвестиції додали вітчизняні вчені-економісти: Базилевич В., Ватаманюк О., Вітлінський В., Геєць В., Гудзь Т., Іваницька О., Кваснюк Б., Кізима Т., Кузнецова А., Панчишин С., Примостка Л., Савлук М., Рисін В., Смовженко Т., Худолій Л., Шинкарук Л. та інші.

Віддаючи належне напрацюванням науковців з даної проблематики, слід зазначити, що існує потреба в її подальшому дослідженні. Недостатньо вивченими залишаються питання залучення заощаджень населення в реальний сектор вітчизняної економіки, особливо враховуючи складний економічний стан країни.

Формулювання мети статті. Метою статті є дослідження економічної сутності заощаджень та обґрунтування необхідності використання заощаджень населення в інвестуванні реального сектору економіки країни.

Виклад основного матеріалу. Дослідженню проблем формування заощаджень присвячені численні праці багатьох зарубіжних та вітчизняних учених. Однак в теорії заощаджень й до сьогодні існують численні розбіжності і певні невизначеності щодо трактування сутності заощаджень, що пов'язано із складністю та багатогранністю цієї економічної категорії [1, с. 240].

Заощадження є частиною наявного доходу населення, тобто являють собою сукупність вільних коштів, що залишилися після проведення фірмами й населенням всіх обов'язкових витрат і придбання необхідних товарів і послуг. Очевидно, що існує взаємозв'язок між заощадженнями, інвестиціями і станом економіки. Найбільш оптимальною для розвитку виробництва є ситуація, коли обсяги валових заощаджень тривалий час збігаються з обсягами інвестицій [2, с. 122-126].

В інвестиційному розвитку країни заощадження населення як складне і багатогранне явище займає вагомe місце. Успішна соціально-економічна діяльність державних органів окреслюється ступенем здійснення інвестиційного нагромадження коштів населенням країни. Для того, щоб накреслити потенційні напрями заохочення заощаджень населення в реальний сектор економіки потрібно чітко сформулювати економічний зміст поняття «заощадження», з'ясувати сутність заощаджувального процесу та пов'язаного з ним інвестиційної діяльності. В наукових джерелах не визріло єдиного визначення суті даної категорії та її взаємозв'язків з поняттям «інвестиційна діяльність». Виразники різних напрямів макроекономічного аналізу по-різному тлумачать названу категорію.

Заощадження традиційно розглядаються в економічній літературі як перевищення доходу над витратами на споживання. На ранніх стадіях функціонування ринкової

економічної системи більшість великих доходів надходило переважно з капіталу. У зв'язку із цим представники класичної політичної економії вважали, що нагромадження капіталу надходить винятково із прибутку. Заощадження й інвестиції практично ототожнювалися коли мова йшла про нагромадження капіталу, що виражалось у зростанні виробництва.

Уперше заощадження як економічну категорію досліджував шотландський економіст Адам Сміт у праці «Дослідження про природу і причини багатства народів», у якій розкриває місце, роль і значення заощаджень для економічного зростання. За теорією А. Сміта, заощадження є неспожитими частинами доходів різних класів суспільства: заробітної плати – робітників, ренти – землевласників і прибутку – підприємців. Він наголошував, що основою нагромадження капіталу (заощаджень) є ошадливість, тобто економія коштів, яка створюється за рахунок скорочення витрат [3, с. 7].

Англійський демограф та економіст Т. Мальтус під заощадженнями розумів «природження доходу в капітал», тобто ставив знак рівності між заощадженнями та інвестиціями. Він стверджував, що має існувати деяка оптимальна схильність до заощадження, яка забезпечує рівновагу між споживанням і нагромадженням капіталу [3, с. 8].

Британський економіст Дж. Мілль приділяв велику увагу співвідношенню заощаджень, інвестицій та утворення скарбів, визначаючи заощадження як дохід, не спожитий особою, яка здійснює заощадження, а скарби – як дохід, не спожитий узагалі. За твердженнями Дж. Мілля капітал заощаджується і є результатом заощадження, але він споживається [3, с. 9].

Британський економіст Д. Робертсон зосереджував увагу на заощадженнях та інвестиціях. Він припускав, що сьогодишнє споживання залежить від учорашнього доходу, а завтрашнє – від сьогодишнього і робить висновок, що причиною зростання доходу є перевищення інвестування над заощадженням [3, с. 10].

Англійський економіст А. Маршалл, як лідер неокласичного напрямку в економічній науці, запевняв, що мудра людина намагатиметься розподілити свій дохід між поточним і майбутнім споживанням так, щоб його гранична корисність залишалася однаковою. Він указував на залежність зростання рівня заощаджень від різноманітних економічних і соціальних факторів, які визначають схильність економічних агентів до збереження грошей, і чинники, від яких залежить величина заощаджень [3, с. 10].

В працях західних економістів заощадження пов'язують з доходами домогосподарств, а саме з тією частиною доходу, яка залишається після сплати податків і не споживається та є різницю між використовуваним особою доходом і його видатками на споживання або є надлишком доходу над тим, що витрачено на споживання. Тобто, заощадження – це дохід, який домогосподарства намагаються не витратити, а відкласти на майбутнє. Спрощене визначення даного терміну означає «утримання від витрат».

Водночас деякі дослідники не пов'язують заощадження тільки з доходами домогосподарств або з особистими доходами. Відомий англійський економіст Джон Мейнард Кейнс стверджував, що заощадження це є залишок доходу після того, як здійснено витрати на споживання і досягнуто певний рівень добробуту. Він вважав, що саме інвестиції, а не заощадження викликають зміни в доході та виходив з того, що за допомогою мультиплікатора створюються ті самі заощадження, які необхідні для даного рівня інвестицій. Даний підхід, започаткований в 30-40-і роки ХХ сторіччя за вже досить високо розвиненої ринкової економіки. Він характерний поширенням кейнсіанської концепції заощаджень й інвестицій (Дж.М. Кейнс, П. Семюельсон та ін.). Зміни в економічній науці, зроблені Дж.М. Кейнсом, означав справжню революцію в теорії заощаджень. Кейнсіанство відходить з ідеї, відповідно до якої рівняння заощаджень й інвестицій відбувається скоріше завдяки коливанням рівня виробництва або доходу. Задля того, щоб досягти економічної рівноваги за повної зайнятості, потрібно забезпечити задовільний рівень доходу (заробітної плати, ренти, відсотка, прибутку).

На некейнсіанському етапі розвитку економічної науки захист теорії заощаджень Кейнса від трактувань, що ставлять під сумнів суть його навчання, пов'язане з іменами Р. Харрода, Дж. Робінсон і Дж. Шекла й Ф. Модільяні. Так, наголос на заощадження в рамках кейнсіанської доктрини зробив Р. Харрод. Згідно, теорії заощадження Харрода громадянин оцінює обсяг свого вірогідного доходу та вірогідних потреб у майбутньому й виокремлює в заощадженнях такі складові, як заощадження направлені на поточні задоволення особистих потреб протягом життя і заощадження на майбутнє, тобто, фактори динаміки заощаджень він досліджує, попередньо розділивши особисті заощадження на дві частини: для задоволення власних потреб й для передачі у спадщину.

Американський економіст Саймон Кузнець, одним з перших, звернув увагу на стабільність ощадної квоти при нагромадженні заощаджень. Це він зв'язував з особливостями нагромадження заощаджень у групі тих людей, хто зберігає, і для яких існував єдиний мотив нагромадження – створення пенсійної ренти й спадщини. Припустивши далі, що кожний з них прагне до створення ренти, достатньої для забезпечення після виходу на пенсію половини рівня споживання, що склалося за період активного життя. С. Кузнець більш точно оцінив випуск кінцевого продукту, формування капіталу й заощаджень, розподіл доходу між різними верствами населення. Його робота, що відповідає новим вимогам економіки, заклала основу для оцінки валового національного продукту (ВНП) і його складових частин вплинула на подальші дослідження економічного зростання, дозволила виробити єдину методику розрахунку національного доходу й ВНП з урахуванням споживання і заощадження доходів [1; 4].

Основоположник монетаристської школи американський економіст Мілтон Фрідман, увів поняття «раціональних очікувань», обумовлених ступенем інформованості, ділової грамотності і досвідченістю учасників економічного процесу – інвесторів і споживачів, та можливістю передбачення дій уряду. Щодо поведінки людей до заощаджень, М. Фрідман стверджує, що люди прагнуть до збільшення заощаджень, і лише під час спаду в економіці вони змушені знизити розміри коштів, що вони зберігають, тому що розмір заощаджень залежить від рівня цін на споживчі послуги, а також від величини й форми потоків доходів [3].

Дослідники, які пов'язують заощадження не тільки з особистими доходами населення, а й з доходами підприємств, фінансових структур та держави, займають логічну позицію. Тому ми розглядаємо в якості інвестиційного потенціалу заощадження населення, бо саме заощадження населення є найбільш стійким ресурсом у цьому процесі. На побутовому рівні заощадження населення можна визначити як частину доходів, які не використовуються на споживання. Більшість населення уявляє під заощадженнями грошові кошти, які воно відкладає на майбутнє, замість того щоб спожити їх сьогодні. Але таке трактування не повністю віддзеркалює сутність заощадження як економічної категорії.

Заощадження й інвестиції взаємозалежні з позицій переваг і очікувань, а також з урахуванням ризику. Заощадження є відмова індивіда від задоволення своїх потреб сьогодні в ім'я майбутнього. Відмова від сьогоднішніх благ на користь майбутніх і перевага сьогодення об'єктивно вимагають певної винагороди, тому що як відзначав А. Маршалл «в силу людської природи збільшення в майбутньому задоволення, може бути певною жертвою у сьогоденні, повинно звичайно збільшити розмір принесеної сьогодні жертви. У сукупності доход від заощаджень буде у нормальних умовах кількісно більше самого обсягу заощаджень на розмір відсотка, що становить винагороду за заощадження». Тобто за цим його виразом виходить, що заощадження виступають як пропозиція капіталу, який приносить зростаючий дохід.

Досліджуючи різні думки на економічну категорію «заощадження» стає можливим визначити сутність заощаджень як грошових коштів, що залишаються у населення після виплати всіх податків і витрат на нагальні товари й послуги, тобто частину доходів, які не споживаються, а формуються під впливом сукупності різних мотивів і факторів в натуральній, грошовій і фінансовій формах.

Сьогодні в макроекономіці розглядаються дві основні моделі заощаджень: класична і кейнсіанська. Згідно класичної моделі, заощадження залежать від відсоткової ставки (ціни грошових коштів на фінансових ринках). Згідно кейнсіанської моделі, рівень заощаджень визначається обсягом доходів домогосподарств. Кейнсіанська модель описується за допомогою кейнсіанської функції споживання і кейнсіанської функції заощадження.

Заощадження є джерелом інвестицій: тимчасово вільні кошти домогосподарств через фінансові ринки (посередника) стають позичковими коштами для фірм [5].

Вивчався також міжнародний досвід щодо заощадження населенням, зокрема, польський досвід, де звертається увага на особливу важливість довгострокових заощаджень для національної економіки та економічної безпеки країни, які сприяють фінансовій стабілізації в державі та можуть зменшити частку іноземних інвесторів у структурі державного боргу. Наголошується на тому, що заощадження є внутрішнім джерелом поповнення фінансового капіталу країни. Чим більшу схильність має населення до заощадження коштів, тим більше фінансових ресурсів може бути інвестовано в економіку країни. Виявлено фактори, що допомагають визначити рівень заощадження коштів та його структуру: збільшення рівня особистих доходів; прагнення диверсифікувати структуру грошових ресурсів окремих домогосподарств; підвищення рівня економічної безпеки сімей, особливо щодо питань захисту доходів членів сімей при досягненні ними пенсійного віку [6, с. 52-55].

Вивчався німецький досвід на основі вибіркового обстеження доходів і витрат домогосподарств (понад 40 000) Німеччини. Досліджувалися суми заощаджень, норми заощаджень і частки в загальних заощадженнях домогосподарств за групами доходів і багатства. Було виявлено, що заощадження домогосподарств суттєво зосереджені як у доході, так і в розподілі багатства. Домогосподарства в нижніх сегментах розподілу доходів і багатства демонструють значно нижчі суми заощаджень, норми заощаджень і частки в сукупних заощадженнях порівняно з домогосподарствами у верхніх сегментах розподілу. В даній роботі аналізувалась концентрація заощаджень домогосподарств у верхній частині розподілу доходів і багатства та їх потенційне значення для еволюції багатства та нерівності доходів [7, с. 36].

В іншому дослідженні результати показують, що після низки структурних податкових реформ та реформ ринку праці відбулося збільшення норми заощаджень домогосподарств у Німеччині. Оскільки внутрішні інвестиційні можливості не могли поглинути ці додаткові заощадження, вони були частково інвестовані за кордоном [8].

Цікаві дослідження іспанської економіка в періоди спалаху коронавірусної хвороби. Результати свідчать про те, що невизначеність, як економічна, так і пов'язана зі здоров'ям, спричинила зростання заощаджень домогосподарств. Відповідно зменшилась додана вартість в секторах, які найбільше постраждали від пандемії, наприклад, торгівлі, транспорту та готельний бізнес [9].

Дослідження словацьких авторів показують, що демографічні фактори та економічні показники значно впливають на заощадження домогосподарств у Словаччині. З

демографічних факторів це коефіцієнт демографічного навантаження. Аналізуються різні верства населення країни, зокрема літні громадяни, які активно заощаджують кошти. Люди похилого віку можуть робити свій внесок у процеси заощадження, якщо рівень їхньої пенсії дозволяє їм це робити. Також вони можуть накопичувати кошти з метою передачі їх у спадок. З економічних показників рівень безробіття відіграє важливу роль у визначенні рівня заощаджень у коротко- та довгостроковій перспективі. Сприятливі умови на ринку праці разом із політикою заробітної плати стимулюють домогосподарства відповідно збільшувати споживання та витрати, однак безробіття, як правило, є проміжним показником загальної макроекономічної невизначеності та невизначеності людини на ринку праці щодо доходу [10, с. 837-852].

В працях вітчизняних дослідників розглядаються питання формування інвестиційного потенціалу домогосподарств та його роль у забезпеченні модернізації економіки України, визначено особливості функціонування домогосподарств у контексті значення їхніх економічних рішень для розвитку економіки, обґрунтовано теоретичні та практичні основи формування та використання інвестиційних ресурсів домогосподарств для забезпечення модернізаційних перетворень в економіці країни та визначено роль держави у створенні умов для перетворення заощаджень домогосподарств у інвестиційний ресурс розвитку економіки [11, с. 16-24].

В іншій роботі підкреслюється необхідність побудови дієвої системи управління процесом трансформації заощаджень домогосподарств в інвестиційний капітал та про необхідність врахування соціальних, демографічних, економічних особливостей країни при виборі інструментів державного стимулювання перерозподілу грошових потоків на рівні індивідуальних бюджетів. Встановлено чинники впливу на загальний рівень трансформації заощаджень домогосподарств в інвестиції – індекс інфляції, рівень девальвації (ревальвації) національної валюти, ринкова ставка відсотка, доходи населення, ступінь спекулятивних настроїв на фінансовому ринку, прибутковість реального сектора економіки [12, с. 105-118]. Також визначена роль заощаджень домогосподарств у розвитку економіки, розглянуті напрями інвестування заощаджень, охарактеризована динаміка депозитних вкладів у банках, кредитних спілках, участь домогосподарств в інституті спільного інвестування, проведена порівняльна характеристика різних напрямів інвестування коштів, визначені перепони щодо перетворення заощаджень в інвестиції та запропоновані напрями їх подолання [13, с. 73-80].

На нашу думку, заощадження населення – це сума коштів, яка не використовується на поточне споживання й спрямовується для задоволення потреб у майбутньому та може бути відображена в трьох сферах:

- заощадження в економіці;

- заощадження на майбутні потреби;
- заощадження у вигляді нагромадження активів.

Заощадження в економіці – це частина грошової маси в економіці. Інвестиційну діяльність населення потрібно розглядати як певну необхідність, а не бажання, тому що, заощадження в економіці мають певні мотиви, коли громадяни спрямовують частину свого доходу на заощадження та інвестиції, а саме трансакційний (обов'язкові чи поточні платежі), резервний (непередбачені обставини) та портфельний (розподіл джерел доходу – отримання доходу від капіталу). Структура грошової маси складається з активної та пасивної частини: активна частина (грошові кошти, які реально обслуговують грошовий обіг) знаходиться в активному обороті, виконуючи функції засобів обігу і засобів платежу; пасивна частина (грошові накопичення, залишки на рахунках, що можуть слугувати платіжними засобами) виведена з обігу і втілює функцію засобів нагромадження. Дана проблема має дві сторони, які доповнюють одна одну як за змістом так і за формою. Пасивна частина грошової маси виведена із обігу і відкладена для майбутнього задоволення потреб. Ці самостійні заощадження формуються в ході самостійного заощаджувального процесу та виконують самостійну діючу роль незалежно від підстав (формування попиту, незадоволена потреба тощо. Активна частина грошової маси – це кошти, виконуючі функцію засобів обігу, находячись у сфері товарно-грошового обігу. Розглядаючи механізм функціонування грошей як посередника в обміні товарів, видно, що процеси купівлі товарів, робіт та послуг відбуваються не раптово, а протягом певного часу. Таким чином, одна складова цих коштів в даний час обертається, приймаючи участь в акті купівлі, а інша – відкладена для цієї ж мети, але тільки пізніше, створюючи резерв коштів обігу, причому обидві складові знаходяться у сфері обігу, але цей резерв є об'єктивною особливістю обігу грошей. Цей резерв також справедливо розглядати як заощадження, особливостями яких є, по-перше, об'єктивний характер даного процесу, по-друге, їх знаходження у сфері обігу, а у третє, їх короткотерміновий характер.

Ще одна частина грошової маси – кошти, що виконують функцію засобів платежу. В межах цієї функції грошей, перед тим як реалізовувати свою функцію, нагромаджуються, створюючи своєрідний резерв засобів платежу, який також правомірно віднести до заощаджень. Тобто, ці два останні види заощаджень вірогідно вважати заощадженнями, бо вони є об'єктивно супутнім елементом процесу обігу, тоді як самостійні заощадження – це сфери нагромадження.

Реальна економічна сутність заощаджень населення втілюється якраз у самостійних заощадженнях, а супутні заощадження є такими лише формально. Виділення у структурі грошової маси самостійних заощаджень обтяжується рядом проблем, які утруднюють облік

заощаджень. По-перше, значна частина коштів населення України знаходиться у готівковій формі і виконують функції як засобів обігу і платежу, включаючи супутні заощадження, так і засобів нагромадження. По-друге, основна грошова маса сучасної економіки складається із коштів у безготівковій формі. Частина з них – термінові вклади однозначно кваліфікуються як заощадження, а інша – поточні вклади і вклади до вимоги можуть виконувати як функції засобів обігу і платежу, так і функцію засобу нагромадження. По-третє, особливістю України є активне використання населенням в якості засобів заощадження іноземної валюти, значна частина операцій купівлі-продажу відбувається нелегально, а її зберігання відбувається у готівковій неорганізованій формі.

Заощадження на майбутні потреби – це та частина доходів населення, яка відкладена з метою майбутнього задоволення потреб. Виділимо основні ознаки даного мотиву. Заощадження населення виражаються двома спільними процесами такими, як нагромадження частини доходів та задоволення потреб у майбутньому. Заощадження населення формують розподільчі відносини в суспільстві, тобто відбувається розподіл частини валового внутрішнього продукту (ВВП) між населенням та бізнесом і владою. В даній ситуації, заощадження населення мають відношення до системи відносин суспільного відтворення та їх можна віднести до фінансових відносин й фінансової системи. Також існують проблеми розподілу ВВП на споживання, нагромадження та використання доходів населення. Заощадження населення це не тільки накопичені активи, а також власне сам процес нагромадження та використання активів. Заощадження населення створюються як частина доходів, що залишаються після сплати обов'язкових платежів та особистого споживання. Після формування заощаджень іноді виникає протилежна ситуація, коли мотиви заощадження перевищують мотиви споживання і на споживання спрямовується залишок коштів.

Заощадження у вигляді нагромадження активів – це процес прийняття рішень щодо нагромадження активів. Формування заощаджень це не раптова дія, а результат складного процесу соціально-економічної та психологічної поведінки людини. Саме у цьому криються мотиви формування заощаджень, знання яких дає реальну можливість впливати на процеси заощадження. Суб'єкти процесу заощадження: влада, населення, бізнес та банки. Заощаджування населення можуть втілюватися у різних інструментах заощадження (активах), таких як депозити (гривні, іноземна валюта), цінні папери (акції, облігації), страхування (поліс страхування життя), дорогоцінні метали, нерухомість тощо.

На заощаджувальну поведінку населення впливають певні макроекономічні чинники: зовнішні (зростання валового внутрішнього продукту, валовий внутрішній продукт на душу населення, рівень інфляції, рівень податкового навантаження тощо) та внутрішні (рівень наявного доходу після вирахування всіх податків та обов'язкових внесків тощо).

Висновки. Для активізації інвестиційних переваг населення з метою підвищення ефективності використання заощаджень населення необхідно оцінювати тенденції розвитку ринкових механізмів трансформації заощаджень у всі форми грошового обігу з метою створення тенденції економічного зростання.

Якщо в період щодо стабільних і стійких темпів розвитку економіки ощадний процес характеризувався гарантованістю схоронності заощаджень, то в умовах ринкових відносин, економічної нестабільності, хронічного дефіциту інвестиційних ресурсів, процесу переміщення капіталу за рубіж активізація процесів якісної реструктуризації заощаджень населення і їхнє вкладання в економіку як інвестиційний ресурс є пріоритетним завданням.

Найважливішою передумовою успіху вирішення проблем перетворення заощаджень населення в інвестиції полягає в чіткій структуризації джерел основних видів заощаджень населення, вивчення основних споживчих переваг, переорієнтація мотиваційного механізму формування заощаджень населення як ресурс модернізації економіки. Найважливіше значення, що визначає комплекс заходів щодо стимулювання інвестиційного поведіння населення, має оцінка сукупного інвестиційного потенціалу заощаджень населення на основі розробленої єдиної системи економічних показників, а забезпечення доступності до фінансових інструментів, на умовах схоронності, інформаційній прозорості й привабливого рівня прибутковості дозволить максимально задіяти заощадження населення на ринку інвестиційних ресурсів.

У межах макроекономічного аналізу фінансові заощадження населення, а також скорочення бюджетного дефіциту є основою для збільшення інвестицій і довготривалого економічного зростання, що призводить до зростання загального добробуту суспільства. Заощадження населення є найдешевшим джерелом накопичення капіталу. Коли населення схиляється до суттєво більшого заощадження коштів, тим більше інвестиційних ресурсів може бути вкладено в реальний сектор економіки. Але існує загроза, що висока норма заощаджень зменшує поточне споживання, тому обмежує темпи економічного зростання.

Інша проблема – це наявність розвинутого фінансового ринку, тобто перетворення заощаджень населення в інвестиції можлива завдяки наявності фінансового ринку та діючим на ньому інструментам. У розвинених країнах такі традиційні інструменти заощаджень, як банківські рахунки та депозити, замінюються більш досконалішими інструментами, наприклад, облігаціями, акціями, інвестиційними фондами тощо. Дані інструменти з вищим рівнем інвестиційного ризику пропонують потенційно вищу ставку прибутку.

Перспективою подальших досліджень є вивчення довгострокових заощаджень населення як фактору підвищення рівня економічної безпеки населення.

Список літератури

1. Кізима Т.О. Фінанси домогосподарств: концептуальні засади теорії і практики: дис. на здоб. наук. ступ. доктора екон. наук: 08.00.08. Тернопільський національний економічний університет. Тернопіль, 2011. 514 с.
2. Одінцова Т.М. Механізм трансформації доходів населення в інвестиції. *Бізнес Інформ*. 2015. № 3. С. 122-126.
3. Примостка Л.О., Шевалдіна В.Г. Заощадження населення України: формування та залучення в банки: монографія. Київ: КНЕУ, 2014. 234 с.
4. Akarsu M.Z. Unequal society: A detailed investigation of wage and income inequality in the united states. *Journal of the Knowledge Economy*. 2022. doi:10.1007/s13132-022-01016-8.
5. Заощадження (матеріал з Вікіпедії – вільної енциклопедії): веб-сайт. URL: <https://uk.wikipedia.org/wiki>. Назва з екрана. Дата публікації (редагування): 22.03.2022 (дата звернення: 30.04.2023)
6. Wierzbicka E. Long-term savings of the population: an opportunity for both the country's economy and individual households. *Economic Annals-XXI*. 2017. No 163(1-2(1)). P. 52-55.
7. Späth J., Schmid K. D. The distribution of household savings in Germany. *Journal of Economics and Statistics*. 2017. 36 p.
8. Ruppert K., Stähler N. Household savings, capital investments and Public Policies: What drives the German current account? Deutsche Bundesbank. Discussion Paper. No. 41/2020. 57 p. URL:https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3669519 (дата звернення: 30.04.2023).
9. García J. R., Ulloa C., Rubén V. Spanish household saving in times of the pandemic. BBVA Research: May 20, 2021. 18 p. URL:https://www.bbvaresearch.com/wp-content/uploads/2021/05/BBVAResearch_Economic_watch_savings.pdf (дата звернення: 30.04.2023).
10. Pitonakova R. Determinants of household saving: evidence from Slovakia. *Ekonomicky Casopis* : Bratislava. 2015, vol. 63, no. 8. PP. 837-852.
11. Shynkaruk L.V., Baranovska I.V., Milman L.M. Investment resources of households as a factor of economy modernization of Ukraine. *Економічний вісник Національного гірничого університету*. 2018. No 1. С. 16-24. URL: http://ev.nmu.org.ua/docs/2018/1/EV20181_016-024.pdf.
12. Гудзь Т. Прогнозування рівня трансформації заощаджень вітчизняних домогосподарств в інвестиційний капітал. *Науковий вісник Одеського національного економічного університету*. 2020. № 1-2 (274-275). С. 105-118.

13. Носова Є. Заощадження домогосподарств як джерело інвестиційних ресурсів в Україні. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка. Економіка*. 2015. Вип. 2. С. 73-80.

References

1. Kizyma, T. O. (2011), "Households finance: conceptual foundations of the theory and practice", Abstract of dissertation doctor of economic sciences: 08.00.08, Ternopil National University of Economics, Ternopil, 2011. 514 p. Available at:<http://dspace.tneu.edu.ua/handle/316497/3086>.

2. Odintsova, T. M. (2015). Mechanism for Transformation of the Population Incomes into Investments. *Business Inform*, no. 3, pp. 122-126. Available at:http://nbuv.gov.ua/UJRN/binf_2015_3_20.

3. Prymostka, L. O., Shevaldina, V. H. (2014). *Zaoshchadzhennya naseleennya Ukrayiny: formuvannya ta zaluchennya v banky: monohrafiya* [The savings of the population of Ukraine: formation and involvement in banks: Monograph], L. O. Prymostka, V. H. Shevaldina. Kyiv.: KNEU, 234 p. Available at:<https://ir.kneu.edu.ua:443/handle/2010/30143>.

4. Akarsu, M.Z. (2022). Unequal society: A detailed investigation of wage and income inequality in the united states. *Journal of the Knowledge Economy*, doi:10.1007/s13132-022-01016-8.

5. Savings (material from Wikipedia - the free encyclopedia): website. Available at:<https://uk.wikipedia.org/wiki>. (Accessed 30 April 2023).

6. Wierzbicka, E. (2017). Long-term savings of the population: an opportunity for both the country's economy and individual households. *Economic Annals-XXI*, 163(1-2(1)), 52-55.

7. Späth, J., and Schmid, K. D. (2017). The Distribution of Household Savings in Germany, *Journal of Economics and Statistics* (forthcoming). Available at:<https://www.degruyter.com/view/j/jbnst.ahead-of-print/jbnst-2017-0120/jbnst-2017-0120.xml>.

8. Ruppert, Kilian and Stähler, Nikolai. (2020). Household Savings, Capital Investments and Public Policies: What Drives the German Current Account? Deutsche Bundesbank. Discussion Paper, no. 41, available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=3669519> or <http://dx.doi.org/10.2139/ssrn.3669519>.

9. Juan Ramón García, Camilo Ulloa, Rubén Veiga. (2021). Spanish household saving in times of the pandemic. BBVA Research: May 20, 18 p. Available at:https://www.bbvaresearch.com/wp-content/uploads/2021/05/BBVAResearch_Economic_watch_savings.pdf.

10. Pitonakova, R. (2015). Determinants of household saving: evidence from Slovakia. *Ekonomicky Casopis*: Bratislava, 63(8), 837-852.
11. Shynkaruk, L. V., Baranovska, I. V. & Milman, L. M. (2018). Investment Resources of Households as a Factor of Economy Modernization of Ukraine. *Ekonomichnyi visnyk Natsionalnoho hirnychoho universytetu – Economic Bulletin of the National Mining University*, 1, 16-24.
12. Hudz, T. (2020). Forecasting of transformation level of domestic households savings into investment capital. *Scientific Bulletin of the Odessa National Economic University*, no 1-2, pp. 105-118.
13. Nosova, E. (2015). Household savings as a source of investment resources in Ukraine. *Bulletin of Taras Shevchenko National University of Kyiv. Economics*, 2 (167): 73-80.